

LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ
PROGRAMA PENTRU EXAMENUL DE BACALAUREAT – 2009

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM
ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYRENDSZER – 2009

1. A követelmények a képességekre, a kompetenciákra, az alkalmazott ismeretekre irányulnak az érvényes tantervben megjelölt képességterületeken.

I. Kommunikációs képességek

- Tudatos nyelvi viselkedés
- Helyes anyanyelvhasználat szóban és írásban
- Véleménynyilvánítás szóban és írásban

II-III. A szövegolvasás és a történeti látás képességei

- Az irodalmi szövegnek mint nyelvi alkotásnak a megragadása;
- A szöveggel való viszony megteremtése, értelmezési szempontok megfogalmazása, háttérismeretek mozgósítása, saját olvasat létrehozása;
- Az értéklátás képessége;
- A nyelvi kulturális hagyományok felismerése az írásban és az olvasásban;
- Kulturális tájékozottság: kapcsolatteremtés az olvasott művek között korszak, stílusirányzat alapján;

2. Részletezett kimeneti követelmények

I. Kommunikációs képességek

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
1. Közlési helyzetek, nyelvváltozatok, nyelvi regiszterek felismerése és használata. Stílus követelmények felismerése és alkalmazása a nyelvhasználatban.	1.1 A nyelvi közlés tényezői (adó, vevő, csatorna, kód, üzenet, kontextus), funkciói (ismeretközlő, érzelemkifejező, felhívó, kapcsolatteremtő, metanyelvi, stilisztikai). 1.2 Mindennapi kommunikáció (párbeszéd, monológ); nyilvános kommunikáció; tömegkommunikáció. 1.3 Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban (köznyelv, irodalmi nyelv; csoportnyelvek; tájnyelvi változatok); a nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái. 1.4 Stílusrétegek, stílusárnyalatok (társalgási, tudományos-szakmai, publicisztikai, hivatalos, szépirodalmi). 1.5 Stíluselem, stílushatás; állandó és alkalmi stílusérték; denotatív és konnotatív jelentés.
2. A szövegértés képessége. A szövegszerűség felismerése és alkalmazása a szövegalkotásban.	2.1 A szöveg. Szövegszervező eljárások. Szövegszerkezet, szövegösszefüggés, grammatikai kapcsolóelemek, szövegjelentés (tételmondat, kulcsszó, témahálózat). 2.2 Szövegtípusok, szövegműfajok (elbeszélő, leíró, érvelő; hivatalos írásművek: hivatalos levél, szakmai önéletrajz; levél).

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
3. Az érvelő-meggyőző, értekező szövegek felismerése; érvelés szóban és írásban.	3.1 Érvelő-meggyőző, értekező szövegek (szónoklat, értekezés). 3.2 Az érvelő-meggyőző, értekező szöveg jellemzői: szókincs, terminológia, az érvelés technikája (érvek, ellenérvek; deduktív, induktív érvelés; bizonyítás, cáfolat).
4. Tudatos nyelvi magatartás: helyes beszéd és a helyesírási készség működtetése; a nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok, stílustörések felismerése és javítása.	4.1 Szóbeli és írott szövegek jellemzői. 4.2 A kommunikációs helyzethez és a tárgyhoz igazodó megnyilatkozás. 4.3 A magyar helyesírás alapelvei (a kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány és az egyszerűsítés elve); az egybeírás és különírás szabályai; a tulajdonnevek írásának szabályai; az idegen szavak helyesírása; a központozás szabályai.
5. Véleményalkotás különböző kommunikációs helyzetekben és adott szöveggel kapcsolatosan; a vélemény kifejtése összefüggő szövegben (szóban és írásban).	5.1 Vélemény, magyarázat; információk kiemelése, összefüggések megragadása, elfogadás, elutasítás megfogalmazása.
6. Bibliográfia használata a tájékozódásban, az önálló szövegalkotásban.	6.1 Könyv- és könyvtárhasználat; a forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei; idézés, hivatkozás.

II-III. A szövegolvasás és a történeti látás képességei

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
1. Az értéklátás képessége, saját olvasat létrehozása.	1.1 Esztétikai tapasztalat, esztétikai érték, megjelenített értékek, értékrend, érték szerkezet. 1.2 Esztétikai minőségek: fenséges, alantas, tragikus, elégikus, idilli, komikus, ironikus, szatirikus, abszurd, groteszk, tragikomikus. 1.3 Hangnemek: ünnepélyes, patetikus, humoros, szatirikus, nosztalgikus, elégikus, tárgyilagos.
2. A nyelvi, kulturális hagyományok felismerése szépirodalmi szövegekben, tájékozódás az irodalmi korszakokban és stílusokban.	2.1 Irodalmi kánon, korstílus, stílusjegyek.
3. Irodalmi formák és kódok felismerése és értelmezése.	3.1 Szóképek: metafora, megszemélyesítés, szinesztézia, allegória, metonímia, szimbólum. Hasonlat. Vándormotívum, archetípus. Alakzatok: ismétlés, ellentét, kihagyás, felcserélés, gondolatpárhuzam. 3.2 Verstani fogalmak: ritmus, hangsúlyos ritmus, időmértékes ritmus, rím és rímfajták. Balassi-strófa, szonett. 3.3 Tér- és időszerkezet az epikai, lírai, drámai alkotásokban. 3.4 Epikai műfajok: eposz, ballada, legenda, novella, regény, napló, irodalmi levél. 3.5 Lírai műfajok: dal, epigrama, óda, himnusz, költői levél, életkép, elégia, leíró költemény. 3.6 Drámai műfajok: tragédia, tragikomédia, drámai költemény.

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
4. Narrációs eljárások felismerése és értelmezése epikus művekben (történetalakítás: metaforikus, metonimikus; részletezés, sűrítés, jelenetezés; a folytonosság és megszakítottság alakzatai; tér-időszerkezet, időkezelés; hősteremtés; elbeszélői nézőpontok, elbeszélői és szereplői szövegek, nézőpontváltás).	<p>4.1 Elbeszélés és tanítás a legendában és a tézisregényben.</p> <p>4.2 Hősteremtés a történeti tárgyú epikában (barokk eposz, történeti tárgyú műballada, történelmi regény).</p> <p>4.3 Az énelbeszélés változatai (levél, napló, irodalmi levél, szentimentalista éntregény). Az elbeszélői ént létrehozó narrációs eljárások.</p> <p>4.4 Történetalakítás és időkezelés a romantikus, realista, klasszikus modern epikus alkotásokban.</p> <p>4.5 Romantikus, realista, naturalista, modern emberkép az epikus alkotásokban.</p>
5. Elbeszélői formák játéka felismerése és értelmezése.	<p>5.1 Elbeszélői formák játéka: elbeszélői modalitás, intertextualitás.</p> <p>5.2 Imitáció a barokk eposzban.</p>
6. A lírai én változatainak felismerése és értelmezése.	<p>6.1 A közösségi én megnyilatkozásformái; a himnusz változatai (keresztény, közösségi), az óda történeti változatai (klasszicista, romantikus, modern).</p> <p>6.2 Lírai én a romantikában (teremtő zseni, látnok, hasonmás), a klasszikus modernségben (az én felnövesztése, az én megsokszorozódása), a késő modernségben (az én megsokszorozódása, az én háttérbe húzódása, önértelmezés).</p>
7. A lírai beszéd változatainak felismerése és értelmezése.	<p>7.1 Személyesség, személytelenség; közvetlenség, közvetettség.</p> <p>7.2 Egyszólamúság, többszólamúság, önmegszólítás.</p> <p>7.3 Allegorikusság, szimbolikusság, tárgyiasság.</p>
8. Az imitációelv működésének, a költőszerep és imitáció összefüggéseinek felismerése a lírai alkotásokban.	<p>8.1 Imitáció, antik minta, imitáció és versszerkezet (piktúra, szentencia), imitáció és verselés (klasszikus időmértékes verselés: hexameter, pentameter, disztichon), imitáció és műfajok (óda, elégia, epigramma).</p> <p>8.2 Imitáció a humanista és klasszicista lírában.</p>
9. Intertextuális viszonyok felismerése és értelmezése lírai szövegekben.	<p>9.1 Az intertextualitás eljárásai: idézés, rájátszás, utalás.</p>
10. A drámai mű jellemzőinek a felismerése és értelmezése.	<p>10.1 Cselekmény, konfliktus, szereplők rendszere, drámai hős, szerkezet, beszédfajták.</p>
11. A drámaalkotások kulturális összefüggéseinek felismerése és értelmezése.	<p>11.1 A romantikus dráma.</p> <p>11.2 Eszmetörténeti összefüggések a drámai költeményben.</p> <p>11.3 A cselekmény, konfliktus, hős átértelmeződése a 20. századi drámában.</p>

Megjegyzések

1. A fenti követelményrendszer a 2008–2009-as tanévben érvényben levő tantervek alapján készült (IX. osztály: O.M. 3458/09.03.2004, X. osztály: O.M. 4598/31.08.2004, XI. osztály: O.M. 3252/13.02.2006, XII. osztály: O.M. 5959/22.12.2006), és nem tartalmaz tanterven kívüli követelményeket.

2. Ajánlott szerzők listája:

Ady Endre, Áprily Lajos, Arany János, Babits Mihály, Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Dsida Jenő, Esterházy Péter, Jókai Mór, József Attila, Kányádi Sándor, Kármán József, Katona József, Kazinczy Ferenc, Kós Károly, Kosztolányi Dezső, Kovács András Ferenc, Kölcsey Ferenc, Krúdy Gyula, Kuncz Aladár, Madách Imre, Mikes Kelemen, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Németh László, Ottlik Géza, Örkény István, Janus Pannonius, Petőfi Sándor, Pilinszky János, Radnóti Mikós, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, Tóth Árpád, Székely János, Szilágyi Domokos, Szilágyi István, Vajda János, Vörösmarty Mihály, Zrínyi Miklós, Weöres Sándor

3. Az érettségi vizsga szóbeli szakaszán a vizsgázók használhatnak szöveggyűjteményt. A vizsgán igénybe vehető szöveggyűjteményeket a vizsga kezdete előtt a vizsgáztató bizottság ellenőrzi és hagyja jóvá.

Javasolt szöveggyűjtemények:

- **Irodalmi szöveggyűjtemény a XI–XII. osztály számára. I–II.** Összeállította: Bara Katalin, Csutak Judit. Kolozsvár, Ábel Kiadó
- **Metszet. Epikai és drámai alkotások. I–II.** Összeállította: Ambrus Ágnes, Bodó Anna, Péter Sándor. Sepsiszentgyörgy, Proserved Cathedra
- **Metszet. Versgyűjtemény középiskolásoknak. I–II.** Összeállította: Ambrus Ágnes, Bodó Anna, Péter Sándor. Sepsiszentgyörgy, Proserved Cathedra